

Дастур барои фермерони чавон оид ба парвариш ва нигоҳубини гов ва гӯсола

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Confederation
Конфедератсияи Швейтсария

Душанбе -2020

Муқаддима

Ҳоло дар чумхурӣ хоҷагиҳои зиёди фермерию деҳқонӣ ва шахсӣ фаъолият доранд, ки зиёда аз 80 фоизи чорвои ҷамъиятӣ ба онҳо таълуқ дорад.

Дар бозорҳо асосан маҳсулоти шириву гӯштӣ ва коркарди онҳо аз ҷониби аҳоли ва хоҷагиҳои фермерӣ ба фурӯш бароварда мешавад.

Парвариши гӯсола аз батни модар оғоз меёбад. Аз ҳамин лиҳоз, асоси гирифтани гӯсолаҳои солим, бо хӯроки серғизо таъмин намудани модагов ба ҳисоб меравад. Яке аз роҳҳои баланд бардоштани маҳсулнокии чорвои ширдеҳ – гирифтани ва сихату солим ба воя расонидани гӯсолаҳои навзод мебошад.

Мақсади ин дастурамал, расонидани кӯмаки амалӣ ба хоҷагиҳои навбунёди фермерӣ ва аҳоли барои гирифтани, парвариши беталафи гӯсолаҳои навзод ва зиёд намудани маҳсулнокии чорво мебошад.

Модагови бугузро бо кадом мақсад бояд аз дӯшидан манъ намуд?

Модаговро аз рӯзи зоиш то зоиши оянда дӯшидан мумкин нест, гарчанде ширнокиаш ҳам кам нашавад, зеро барои ширдиҳии оянда ва гирифтани гӯсолаи солим бояд ҷисми он дам гирифта, омода гардад. Ҳоло модаговҳои хоҷагиҳои фермерӣ ва шахсӣ хеле каммаҳсуланд ва дар охириҳои моҳҳои азширмонӣ (хушккунӣ) ҳамагӣ 1-2 л шир медиҳанд, ки назар ба говҳои сермаҳсул қатъ намудани дӯшидани онҳо осонтар аст. Аз ин рӯ, модаговҳоро ду моҳ ва ғуночинҳои навзодро 70-75 рӯз пеш аз зоидан намедӯшанд.

Усули қатъ намудани дӯшидан ва аз шир монандани модагов дар давраи охири бугузӣ:

- дӯшидани модаговҳоеро, ки ширнокиашон аз 3 – 4 кг кам шудааст, мумкин аст (45-60 рӯз пеш аз зоиш) дафъатан қатъ намуд;
- дӯшидани модаговҳое, ки зиёда аз 10 кг шир доранд, тавассути кам кардани меъёри хӯрокаи шабонарӯзаашон, дар давоми 4-6 рӯз бояд қатъ намуд;
- хӯрокиҳои емвори серғизоро дар як шабонарӯз то 1 кг дода, хӯрокиҳои ширадорро (ба монанди лаблабу, сабзӣ, каду, пӯсти тарбузаву харбуза) мувақаттан намедиҳанд;
- дар давоми рӯз танҳо як маротиба медӯшанд;
- аз ширдиҳӣ мондани (қоқкунӣ) модагов он вақт маълум мешавад, ки агар пистон ҳаҷман хурд шавад ва он одатан баъди 5-6 рӯзи надӯшидан ба вуқӯъ меояд;
- баъди аз шир мондани (қоқкунӣ), агар дар пистон каме шир пайдо шавад, зуд уро хориҷ кардан зарур аст.

Парвариши ва хӯронидани модагов дар давраи аз шир мондан (наҷӯшидан)

Серғизо хӯронидани модаговҳои хушккардаи азширмонда асоси гирифтани гӯсолаи солим ва зиёд намудани маҳсулнокии ояндаи онҳо мебошад. Дар давраи қоккунӣ ё надӯшидани модагов натанҳо ҷисми он ором ёфта, дам мегирад, балки барои афзоиши мӯътадили гӯсолаи дар батн доштааш мусоидат мекунад.

Ҳамеша назорат бурдан зарур аст, ки вояи хӯрокаи фарбеҳии модаговро мӯътадил нигоҳ дорад. Ин имконияти сиҳату солим таваллуд шудани гӯсолаи навздро ва маҳсулнокии минбаъдаи ӯро таъмин мекунад.

Расмҳо: Назорати хӯрокаи чорво дар ферма

Аз ҳад зиёд хӯрокдиҳӣ ва ё камхӯрокӣ дар давраи буғӯзии (хушккунӣ) модагов ба маҳсулнокии он ва инкишофи насл таъсири номусоид мерасонад.

Баъзе чорводорон ва шахсони алоҳида, дар давраи моҳҳои охири буғӯзии ҳайвон хӯрокҳои серғизоро аз талабот зиёд дода алафу қоҳи хушсифатро камтар медиҳанд. Чунин тарзи амал нодуруст аст, зеро дар ин ҳолат раванди мӯътадили хӯрокҳазмкунии чорво ҳалал ёфта, дар организм пайдо шудани моддаҳои захрнок (ҷисмҳои кетонӣ) аз эҳтимол дур нест, ки дар муддати 10-15 рӯз насли дар батн бударо захролуд намуда, ба талафёбии гӯсола оварда мерасонад.

Агар ба модагови буғуз, баъди аз шир мондани он хӯроқиҳои гуногун (ҳам ширадорӣ серғизо ва дурушт) аз рӯи меъёр дода шаванд, гӯсолааш нағз инкишоф ёфта, бе нуқсон таваллуд мешавад.

Таркиби хӯроқиҳои модаговҳои буғузи хушккарда аз ҷиҳати талаботи биологӣ бояд пурбаҳо бошанд. Чунин хӯрокдиҳӣ ба солимии гӯсола ва инкишофи он мусоидат намуда, вазнафзункунии шабонарӯзаи модагов ба 0,8-1,0 кг мерасад, то зоймон он то 50-60 кг зиёд мешавад.

Модаговҳои аз ширмондаи буғуз 450 кг вазн дошта, ки минбаъд 3000 кг шир медиҳанд, бояд 6,5 в.х. (воҳиди хӯрокаи) истеъмол намоянд.

Дар фасли зимистон вояи хӯронидани шабонарӯзии модаговҳои аз шир монда бояд аз алафи табиӣ хушсифат, беҳмеваҳо (сабзӣ, лаблабу, картошка) ва аз хӯрокаи серғизо иборат бошанд. Хӯроқиҳои дурушт (қоҳу паҳол) аз ҳисоби 2-3 кг ба ҳар 100 кг вазни зинда дода мешаванд.

Дар фасли тобистон модаговҳои азширмондаро (хушккардаро) бо алафҳои даравшудаи табиӣ (хушадорон ва лӯбиёгиҳо) нигоҳдошта-шуда ва каме хӯроки серғизои емворӣ таъмин менамоянд.

Диққати асосӣ бояд барои хӯронидани модагов дар даҳаи охири моҳи пеш аз зоиш дода шавад ва вояи хӯрокаи шабонарузаи модагову ғуночинҳои буғӯзи азширмондаро алафҳои табиӣ хушсифат, коҳи гандум, ҷав, ярмаи ҷави сулӣ ва 1,0-1,5 кг сабус ташкил медиҳанд.

Ду рӯз пеш аз зоидан ба модагов додани хӯрокиҳои серғизоро (барои эмин доштан аз гирифторшавӣ ба касалии пистон) манъ карда, бо қадри имкон хӯрокиҳои сервитамину омехтаи моддаҳои маъдандор (премикс ва ғайра) додан зарур аст.

Дар ин давра онҳоро дар оғилхонаҳои алоҳида нигоҳ дошта, назорати шабонарӯзӣ ташкил менамоянд.

Расмҳо: Говҳои буғузи наздик ба зоиш

Расми 1. Нигҳубини модаговҳо дар давраи охири буғӯзӣ

Нишонаҳои наздикшавии зоиши модагову ғуночинҳо

Буғузии модагов 280-285 рӯз давом ёфта, пеш аз 2-3 ҳафтаи зоиданаш, шакли чочҳо ва синааш ҳаҷман тағйир ёфта, шиками чорво калон ва ба поён мефурояд.

Нишонаҳои наздик будани зоидани модагов чунинанд:

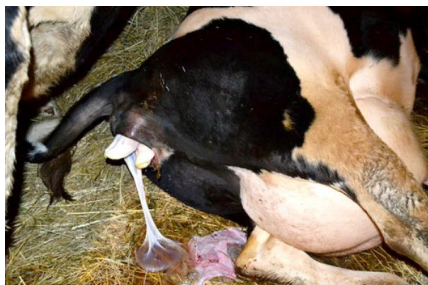
- варам қардан ва сурх шудани узвҳои чинсӣ;
- пайдо шудани шир дар чочҳо;
- аён шудани луоб (слиз) аз маҳбал;
- бетоқатӣ, ҳолатҳои зуд-зуд хобравиву хестан;
- нолиш, зӯрзанӣ ва рехтани об аз маҳбал;
- баъзан ишкамашро нигоҳ қарда лесидани он ва ғайраҳо.

Баъди зоидан, рафтор ва муомилаи хуб, инчунин нигоҳубин ва хӯронидани дурусти чорво яке аз омилҳои зиёд қардани ширнокӣ ба ҳисоб меравад.

Зоїндани модагову гуночин, гирифтани гӯсола

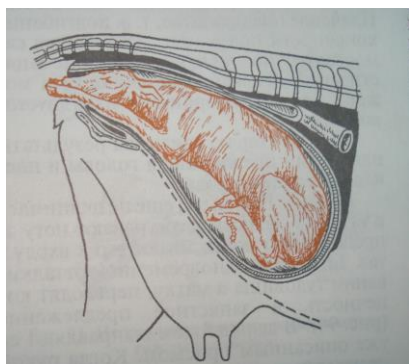
- Зоидани чорво аз пайдошавии аломатҳои зӯрзанӣ (потуга) оғоз шуда, он якчанд бор такрор меёбад. Дар ҳолати бо осонӣ зоидан, пеш аз ҳама аз маҳбал пайдошавии луобҳои пуфакмонанди насл дида мешавад. Баъди кафидани пардаи луобӣ аввалан дастҳои пеши гӯсола, баъдан сари он намоён мешавад (ниг. ба расм).

Расм: протсесси зоймон дар модагов

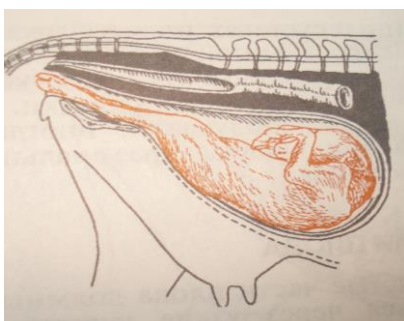

- Дар бисёр ҳолатҳо модаговҳо шабона мезоянд, пеш аз зоидан ба паҳлӯи чап хоб рафта ва ё рост истода мезоянд. Эҳтиёт бояд шуд, ки гӯсола наафтад ё дар вақти паҳлӯ гаштан осеб набинад.
- Агар ҷойгиршавӣ гӯсола дар батни модараш дуруст бошад (пушти гӯсола ба боло, дастону фуқи он ба тарафи пеш), зоиш ним соат давом мекунад.

Расм: Ҷойгиршавии дурусти гӯсола зоиданро осон менамояд

- Ҳолатҳои мешаванд, ки зоиш бо душворӣ мегузарад, мисол агар гӯсола чаппа ҷойгир шуда бошад. Дар ин ҳангом гӯсоларо аввал ба қафо тела дода, сипас пушти онро ба боло ва пойҳои қафои онро рост кардан зарураст, то ин ки зоиш бомувафақият анҷом ёбад.

Расм: Нодурусти ҷойгиршавӣ мушкilot дар зоидан

- Мавридҳое рӯй медиҳанд, ки бо сабаби калончуссагии гӯсола, модагов зоида наметавонад. Дар ин ҳолат байторро бояд даъват намуд.
- Инчунин агар оби пардаи луобӣ низ рафта бошад, бояд зуд ба модагов кӯмаки амалӣ расонид.
- Вақте, ки модагов зоёнида шуд, бо зудӣ гӯсоларо бо дастони шуста ва тоза гирифта, сару рӯяшро аз луобпарда пок карда, дар назди модараш мегузоранд, то ин ки ўро лесида хушк кунад.
- Баъдан ўро дар катаки тагаш аз пахоли тозаи безарар гардонидашуда (дезинфексия) нигоҳ медоранд.
- Саршумори гӯсолаҳои навзодро барои якдигарро налесида пашм нахӯрдан ва нои нофи якдигарро намакидан, дар катакҳои якҷоя кам карда, онҳоро гурусна намонда аз шир ба пуррагӣ сер мекунанд.
- Рӯзҳои хунук ҷойи гӯсолаҳо бояд гарм (21-22 дараҷа) бошад. Рӯзона, дар ҳавои гарм, онҳоро дар таги пешайвон нигоҳ медоранд.

Парваришу нигоҳубини гӯсолаҳои навзод

Баъди таваллуд шудан, 5-6 рӯзи аввал, гӯсолаи навзод бо фаллаи модараш афзоиш меёбад. Баъди 7 рӯз ба гӯсола дар муддати 15-20 рӯз, 3 маротиба дар ҳар шабонарӯз аз шири навдӯшидашудаи модараш мехӯронанд.

Бо фаллаву шир таъмин будани гӯсола, афзоишу маҳсулнокии минбаъдаи ғуночину буқаҳоро муайян мекунанд. Умуман миқдори шири ба гӯсола додари дар муддати 3 моҳ аз рӯи вазни он зимни таваллуд-шавиаш муайян мекунанд.

Мисол:

Агар гӯсолаи навзод бо вазни 30 кг тавалуд шуда бошад, моҳи якум ҳар шабонарӯз 5 кг-ми шир; моҳи дуюм-4 кг; моҳи сеюм 3-2 кг; ҳамагӣ дар 3 моҳ- 350 кг фаллаву шир истеъмол менамояд.

Агар гӯсола бо вазни 20 кг тавалуд шуда бошад, дар 3 моҳ -250 кг шир кифоя аст.

Ғайр аз ин, барои ҳазмшавии хӯрок ва ба гармиву хӯнукиҳои сол мутобиқ шудан, ба гӯсолаи навзод аз рӯзи дуюми ҳаёташ 1-1,5 л оби ширгарм додан шарт аст.

Инчунин гӯсоларо аз рӯзи аввали ҳаёташ ба хӯронидани хӯрокҳои ширадор, сабус ва хӯроқаҳои дурушт одат кунанидан лозим аст. Кушиш бояд намуд, ки ҳар шабонарӯз, гӯсолаҳо аз 1 моҳагӣ то 3 моҳагӣ-750 г, аз 3 то 6 моҳагӣ- 650 г, аз 6 то 12 моҳагӣ 600г ва аз 12 то 18 моҳагӣ 500-550г вазн гиранд. Дар ҳолати чунин вазнафзункунӣ мо метавонем вазни зиндаи ғуночинро ба 350 кг расонида, ўро бе ягон шубҳа бардор кунем.

Парвариши гӯсолаҳо ва ҷавонаҳои таъмири дар давраҳои алоҳида

Тартиби ба гӯсолаҳо хӯрок додан вобаста ба синну солашон тағйир меёбад.

Одатан парвариши гӯсолаҳоро ба 3 давра тақсим мекунад:

1. Давраи фаллахӯрӣ – 5-7;
2. Давраи ширхӯрӣ- то сини 4 моҳагӣ;
3. Давраи баъди ширхӯрӣ – то сини 16-18 моҳагӣ. Дар ин сини гӯсолаҳои модаро бордор мекунад.

Усулҳои парвариши гӯсолаҳо дар фермаҳо:

Аз рӯзи зоиш аз модагов ҷудо карда бо даст шир дода парвариш кардан;

Парвариш кардан дар зери махсус модаговҳои ширмакон;

Дар назди модараш 4-5 рӯз макондан ва баъд ҷудо карда бо даст шир дода парвариш кардан.

Дар хоҷагиҳои деҳқонӣ ва фермерӣ аксар вақт усули яқум, яъне аз рӯзи зоиш аз модагов ҷудо карда дастӣ шир дода парвариш кардани гӯсолаҳо истифода

мешавад. Ин усул имконият медиҳад, ки ба гӯсолаҳо аз рӯи меъёр шир дода шавад. Бо ин усул парвариши гӯсолаҳоро мувофиқи талаб ё ин ки нақша гузаронидан мумкин аст.

Дар баъзе фермаҳо усули дуҷум, яъне парвариши гӯсолаҳо дар зери махсус модаговҳои ширмакон истифода бурда мешавад.

Расм: Хӯрдани шир аз модагови вобасташуда ё аз модараш

Аз рӯи ин усул ба як сар модагови ҷӯшӣ вобаста ба миқдори шираш 2-3-4 сар гӯсола вобаста карда мешавад. Баъд аз 2-3 моҳ, ки давраи ширхӯрии гӯсолаҳо анҷом меёбад, онҳоро ҷудо карда ба ҷояшон 2-3 гӯсолаи дигар (вобаста ба ширнокӣ модагов) вобаста карда мешавад.

Дар ин давра гӯсолаҳо дар ҷойи алоҳида (профилактория) нигоҳ дошта мешаванд. Баъд аз зоидан бо сачоқи тоза даҳон ва бинии гӯсолаҳоро тоза мекунад. Модагов бошад, бадани гӯсоларо лесида тоза мекунад. Баъд аз ин гӯсолаҳоро ба ҷойи алоҳида гузаронида, дар катаки пешакӣ безараргардонидашуда (дезинфексия) ҷойгир мекунад. Чунин катак аз замин 15-20 см баланд мебошад. Ба фарши катак паҳоли тозаи хушк меандозанд. Паҳол ва ё аррамайдаи такандозро ҳар рӯз нав кардан ба мақсад мувофиқ аст.

Расм: Пахол барои такандози гӯсолаҳо дар катак ё оғилхона

Гӯсолаҳои навзод хеле нозук буда, ба ҳар гуна касалӣ зуд гирифтोर шуданашон мумкин аст. Бинобар ин гӯсолаҳо дар ҷойи алоҳида 10-15 рӯз нигоҳ дошта мешаванд. Вазифаи асосӣ дар ин давра солим нигоҳ доштани гӯсола ва пурқувват кардани организми онҳо мебошад.

Дар рӯзҳои аввали ҳаёт барои гӯсолаҳо **фалла** хӯроки ягонаи беҳтарин ва бебаҳо мебошад.

Фалла аз ҷиҳати таркиби химиявӣ ва ғизонокиаш барои қонё гардонидани талаботи гӯсолаҳои навзод хеле муҳим мебошад (ҷадвали 1). Дар ҳар соати бад аз зоиш таркиби фалла тағир ёфта фоидаи он барои иммунитет гирифтани навзод бо мурури гузаштани вақт паст мешавад. Аз ин рӯ фурсати хӯронидани фалларо ба гӯсола аз даст надихед!

1. Таркиби химиявии фалла ва шир

Нишондодҳо	Фалла			Шир
	дӯшиши 1-ум	дӯшиши 2-юм	дӯшиши 3-юм	
Моддаи хушк	23,9	17,9	14,1	12,9
Равған	6,7	6,4	3,9	4,0
Сафеда	14,0	8,4	5,1	3,1
Иммуноглобулинҳо	6,0	4,2	2,4	0,09
Казеин	4,8	4,3	3,8	2,5

Чӣ тавре, ки аз нишондодҳои **ҷадвали 1** дида мешавад, фалла ва хусусан дӯшиши аввали он аз равған, сафеда ва иммуноглобулинҳо хеле ҳам бой мебошад, ки ин барои ҷисми гӯсолаи навзод зарур мебошад.

Аз рӯи бисёр маълумотҳо дар фаллаи модаговҳои якумин бор гӯсола карда, нисбат ба модаговҳои 2-3 маротиба зоида миқдори сафеда ва иммуноглобулинҳо 1,5 маротиба кам мебошад. Бинобар ин барои гӯсолаҳо фаллаи модаговҳои 2-3 маротиба зоидаро хӯронидан фоиданоктар мебошад. Чорводорони ботачриба фаллаи зиёдатиरो муддати дароз дар яхдон захира намуда, пеш аз додан гарм карда ба гӯсолаҳо мехӯронанд.

Барои дар ҷисми гӯсолаҳо барвақттар пайдо кардани хосияти иммунитетӣ (аз ҳар гуна касалиҳо муҳофизат кардани организм) ба он тезтар фалла додан лозим аст. Ҳангоми ба ҷои баъд аз 1 соати зоидан пас аз 8 соат ба гӯсола фалла додан, дар хуни онҳо миқдори иммуноглобулинҳо

аз 1,22 то ба 0,43 г/100 мл кам мешавад ё ин ки қобилияти ба касалиҳо муқобилият нишон додани онро 3 маротиба паст менамояд ва то синни 21 рӯзагӣ расиши гӯсола хеле суст мешавад.

Якчанд намуди нигоҳубини гӯсолаҳо мавҷуд аст:

1. Алоҳида дар(катак) хоначаи инувидуалӣ

Расм: Нигоҳубини гӯсола дар катак ё хоначаи алоҳида

2. Нигоҳубини гӯсолаҳо ба тариқи гурӯҳӣ

Андозаи хонача ва пешдолон (айвон) барои гӯсола:

- Дарозӣ 180-200 см
- Васеӣ (бар) 110-120 см
- Баландии қисми қафои хонача 100-110 см
- Қисми пеш 110-120 см.

Пешдолон: дарозӣ – 150, васеӣ 110-120 бадандӣ 70-100 см.

Бартариш нигоҳдорӣ дар катак ё хоначаи алоҳида:

- Алоҳида нигоҳ доштани гӯсола дар рӯзҳои аввали баъди таваллуд икониати минималиро барои сироятёбӣ аз микробҳо фароҳам мекунад;
- Гирифторӣ ба бамориҳоро ва муриши гӯсолаҳоро кам мекунад;
- Гузоштани хоначаҳо дар ҳавои кушод – барои аз ҳавои тоза нафас кашидани гӯсола ва дезинфексияи ҷои зист аз нурҳои офтобӣ мусоидат мекунад;
- Шароити хуби зоогигиенӣ барои хуб тоза ва безарар кардани хонача, инчунин ҷои зист баъд аз ба ҷои дигар гузаронидани гӯсола;
- Назорати иштиҳо ва саломатии гӯсолаҳо, инчунин гузаронидани чораҳои зооветеринарӣ дар хоначаҳои алоҳида осон мегардад.

Камбудӣ:

- Мӯҳлати нигоҳдорӣ кӯтоҳ (то 20 рӯз) ва чой барои гаштугузор кам аст.
- Меҳнати хӯронидан ва нигоҳубини гӯсолаҳо бештар аст.

Ҳафтаи якуми баъд аз зоидаи меъёри зерини хӯронидани фалла маслиҳат дода мешавад (ҷадвали 2).

2. Меъёри хӯронидани фалла

Синну сол ба ҳисоби рӯз	Микдори фалла дар як хӯронидан, л	Дар як рӯз хӯронидан лозим аст
1	0,75 – 1,0	3 – 4 маротиба
2-3	1,0 – 1,5	3 маротиба
4-7	2 – 3	2 маротиба

Бояд қайд кард, ки фалла ба чараёни хӯрокҳазмкунӣ, фаъолияти узвҳои ҳозимаи гӯсолаҳо низ таъсири мусбӣ мерасонад. Ғайр аз ин фалла барои ихроҷи ахлоти аввалаи (ҳангоми дар батни модар будани гӯсола чамъшуда) мусоидат мекунад, ки барои аз талафшавӣ эмин нигоҳ доштани гӯсола зарур мебошад.

Бори аввал баъди 1-1,5 соати зоида шудан, ба гӯсолаҳои боқувват 1,5-2 кг, ба гӯсолаҳои сусти камқувват бошад, 0,75-1 кг фалла медиҳанд. Фалла бояд гарм бошад (35-37⁰ С). Ҳангоми бисёр додани фалла ҳодисаи дарунравшавӣ мушоҳида карда мешавад. Дар рӯзҳои оянда микдори фалларо зиёд мекунанд ва он 1/5, 1/6 ҳиссаи вазни зиндаи рӯзи зоидаи гӯсоларо ташкил мекунад.

Одатан гӯсолаҳоро дар давоми 7-10 рӯз аз фалла нағз сер мекунанд. Дар як шабонарӯз 3-4 маротиба фалла дода мешавад. Ба гӯсолаҳо фалла ва ширро ба воситаи эмизак (чочак) маконидан усули беҳтарин ба ҳисоб меравад. Баъд аз тамом шудани мавсими фалла он ба шир мубаддал мешавад. Ба гӯсолаҳо додани шири модарашон низ хеле ҳам ғоиданок аст.

Барои гӯсолаҳоро аз касалиҳои меъдаю рӯда эмин нигоҳ доштан, асбобҳои фаллаҷӯшӣ ва зарфҳои фаллаю ширдиҳиро тоза нигоҳ доштан лозим аст. Ғайр аз ин барои гӯсолаҳоро аз касалиҳои меъдаю рӯда эмин нигоҳ доштан ба онҳо асидофилин медиҳанд. Шири асидофилинро аз шири равгандор ё ин ки беравган тайёр мекунанд (ба воситаи бактерияи тозаи асидофилин).

Ба хӯронидани асидофилин гӯсолаҳоро оҳиста-оҳиста одат мекунонанд (ҷадвали 5).

5. Меъёри хӯронидани асидофилин ба гӯсолаҳо (аз рӯи тавсияи А.П. Калашников)

Синну сол (ба ҳисоби рӯз)	Меъёри якшабонарӯза, г	Синну сол (ба ҳисоби рӯз)	Меъёри якшабонарӯза, г
1	50	10	600
2	100	15	800
3	150	20	900
4	250	30	1000-1500
6	400		

Барои гӯсолаҳоро аз касалиҳои меъдаю рӯда эҳтиёт кардан антибиотикҳоро истифода бурдан низ аҳамияти калон дорад.

Парвариши гӯсолаҳо дар давраи ширхӯрӣ

Дар вақти парваришию нигоҳубини гӯсолаҳо дар хотир доштан лозим аст, ки 2-3 ҳафтаи баъд аз зойдан онҳо фақат моддаҳои ғизоии ширро нағз ҳазм карда метавонанд (то 89-90%). Гӯсолаҳои то 18 рӯза фақат 16-34% моддаи хушки ғалладонаҳоро ҳазм карда метавонанд, дар синни 30 рӯза ин коэффисиент ба 76% мерасад. Протеини зироатҳоро гӯсолаҳо то синни 18 рӯзагӣ қариб тамоман ҳазм карда наметавонанд ва баъд аз 22 рӯзагӣ то 16-17 ғоизашро ҳазм мекунанд. Дар синни як моҳагӣ гӯсолаҳо то 45-50% сафедаи зироатҳоро ҳазм мекунанд. Бинобар ин, моҳи якум гӯсолаҳо, асосан шир мехӯранд ва оҳиста-оҳиста ба хӯрдани хӯрокҳои зироатӣ одат кунонида мешаванд. Дар моҳи аввал хӯроқиҳои зироатӣ фақат 14-16% талаботи умумии гӯсолаҳоро таъмин мекунанд.

Моҳи дуюм давраи гузаришӣ (аз хӯрокҳои ширӣ ба хӯрокҳои зироатӣ) буда, вазни қиёсии хӯрокҳои зироатӣ ба 45-55% мерасад, дар моҳи сеюм ба 80-90% ва дар моҳи чорум ба 90-98% мерасад.

Дар ин давра хӯронидани гӯсолаҳо (миқдори шир ва дигар хӯрокҳо) ба таъиноти ояндаи онҳо, яъне барои кадом мақсад парвариш кардани онҳо (барои модагови сершир гирифтани ё ин ки фарбеҳ карда барои гӯшт истифода бурдан ва ғайра) вобаста мебошад. Бинобар ин гӯсолаҳоро ба гурӯҳҳои зотӣ (таъмирӣ) ва парвояи ҷудо мекунанд.

Баъд аз давраи профилакторӣ, ки вай 10-15 рӯз давом мекунад, гӯсолаҳоро ба гӯсолахонаи умумӣ гузаронида бо даст шир медиҳанд ё ин ки ба модаговҳои махсус вобаста мекунанд. Ба гӯсолаҳо дар ин давра дар як шабонарӯз се маротиба хӯрок медиҳанд.

Дар фермаҳои ширӣ аксар вақт бо усули дастӣ дода парвариш кардани гӯсолаҳо истифода бурда мешавад. Ин усул имконият медиҳад, ки ба гӯсолаҳо аз рӯи меъёр шир дода шавад. Барои сабук кардани меҳнат олоти (асбоби) махсуси ширмакони месозанд, ки ба он балончаҳои эмизакдор маҳкам карда мешаванд.

Расм: Зарф бо эмизак барои хӯронидани шир ва истифодаи он

Расм: Одат кунонидани гӯсола ба хӯрдани шир аз зарф

Гӯсолабон онҳоро аз шир пур карда мемонад, гӯсолаҳо бошанд макида ширашонро меҳӯранд.

Дар ин давра хӯронидани гӯсолаҳо тавре ташкил кардан лозим аст, ки онҳо мувофиқи нақшаи пешакӣ тартиб дода инкишоф ёбанд ва тезтар ба хӯрдан ва ҳазм кардани хӯрокҳои алафӣ одат кунанд.

Гӯсолаҳои мода бояд барвақттар ба хӯронидани хӯрокҳои дурушт ва сершира одат кунанд.

Дар хоҷагиҳои фермерӣ аз синни 10-16 рӯза ба гӯсолаҳо шири умумӣ медиҳанд (шири омехтаи модаговҳои ферма). Дар ин вақт дар як шабонарӯз аз 4-7 литр шири равғанашро нагирифта медиҳанд. Аз охири моҳи якум ё ин ки аз аввали моҳи дуюм (даҳаи 3 ё 4) оҳиста-оҳиста додани шири равғанаш нагирифтaro кам карда, ба ивази вай шири равғанаш гирифтaro (обрат) медиҳанд.

Одатан дар охири даҳаи 4-ум додани шири равғанаш нагирифта (шири табиӣ) ба охир мерасад. Шири равғанаш гирифтaro асосан то охири 4 моҳагӣ медиҳанд.

Шири ба гӯсолаҳо медодагӣ бояд ҳама вақт тоза бошад ва дар моҳҳои 1-2 ҳарорати он аз 35-37 то 30-35 ва баъд 20-25°C бошад. Дар сурати ба гӯсолаҳо додани шири ифлос, туриш ва хунук, ҳодисаҳои дарунравии гӯсолаҳо ё исқол мушоҳида карда мешавад.

Расм: Гӯсолаи гирифтори исҳоли шаддид (н.Ҳисор)

Дар давраи тобистон барои гӯсолаҳоро аз дарунравӣ эҳтиёт кардан аксар вақт ба онҳо асидофилин (мисли чурғот) медиҳанд.

Аз 5-6 рӯзагӣ ба гӯсолаҳо оби чӯшонидаи ҳарораташ 35-37° С медиҳанд, баъд оҳиста-оҳиста ҳарорати обро паст карда аз думоҳагӣ ба додани оби начӯшонида мегузаронанд.

Аз даҳаи дуҷум гӯсолаҳоро ба хӯрдани беда ва ярмаи ғалладона одат мекунонанд. Барои ин рӯзҳои аввал 100-150 г ярма медиҳанд ва оҳиста-оҳиста миқдори онро зиёд мекунанд. Аз даҳаи 4-ум лаблабу ва аз даҳаи шашум ё ин ки 7-ум силоси хушсифат доданро сар кардан мумкин аст. Додани ин хӯрокро пештар сар кардан зарар надорад.

Ба гӯсолаҳо бедаи юнучка (дар ҷои соя хушк карда), силоси аълосифат ва аз хӯроқҳои серғизо - сабуси гандум, ярмаи сулӣ, орди донаи зағер ва орди алаф додан фойданок ва мувофиқи мақсад мебошад.

Расм: Гӯсолаҳоро ба об ва хӯроқ хӯрдан одат кунед (н.Ҳисор)

- *Гӯсолаҳои хушзоти таъмириро ҳарчӣ тезтар ба хӯрдани хӯроқҳои зироатӣ (беда, лаблабу, тарбеда, силос) одат кунонидан аҳамияти калон дорад.*
- *Одатан системаи хӯроқҳазмкунии гӯсолаҳо то синни 3 моҳагӣ тез тараққӣ мекунад.*
- *Гӯсолаҳои дар сини 2-4 моҳагӣ ба бисёр хӯрдани хӯроқҳои ҳаҷмашон калон одат карда дар оянда модагови сершир мешаванд.*

Дар давраи оғилӣ (мавсими нигоҳ доштан дар оғилхона) барои солим нигоҳ доштани гӯсолаҳо сайругаштро таъмин намудан аҳамияти калон дорад. Бинобар ин аз 10-15 рӯзагӣ сар карда, аввал 10-20 дақиқа ва сонитар то 2- 4 соат гӯсолаҳо бояд дар ҳавои кушод сайру гашт кунанд.

Дар охири фасли баҳор ва тобистон барои гӯсолаҳо алафи сабз хӯроки асосӣ мебошад. Дар ин давра ба ивази беда ва хӯроқҳои сершира ба гӯсолаҳо алафи сабз медиҳанд. Барои гӯсолаҳо **чаронидан** аҳамияти калон дорад. Дар сурати чаронидан дар чарогоҳҳои сералаф, ғайр аз нағз инкишоф ёфтани гӯсолаҳо солим ва пурқувват мешаванд. Барои гӯсолаҳо чарогоҳҳои нисбатан хушк ва ҳамворро интихоб (чудо) мекунанд. Дар хоҷагиҳои пешқадам барои парвариш кардани гӯсолаҳо чарогоҳҳои сунъӣ ташкил карда, онҳоро ба қитъаҳо чудо мекунанд. Гӯсолаҳоро аз синни 2 моҳагӣ мечаронанд. Мисли модаговҳо гӯсолаҳоро низ асосан пагоҳӣ ва бегоҳӣ мечаронанд, дар соатҳои тафси ҳаво бошад, онҳоро дар зерӣ дарахт ё шипанг нигоҳ медоранд.

Дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон аксар вақт ба гӯсолаҳо ба ҳисоби миёна 180-200 л шири равғанаширо нағирифта ва 250-350 литр шири беравған медиҳанд. Дар фермаҳои модаговҳояшон сершир (3500-4500 кг шир меҷӯшида) ба як сар гӯсолаҳои таъмири 300-400 кг шири равғанаширо нағирифта медиҳанд.

Таркиби намунавии хӯроқҳои омехтаи серғизо (емворӣ) барои гӯсолаҳои таъмирии то 6 моҳа, бояд аз ин хӯроқҳои иборат бошанд

Варианти 1. Барои 100 кг емворӣ:

1. Ярмаи чуворимакка – 38 кг,
  2. Ярмаи сулӣ – 38 кг,
  3. Сабӯси гандум – 12 кг,
  4. Орди кунҷораи зағир – 12 кг
- (дар 1 кг воҳиди хӯроқӣ – 1,12 протеини ҳазмишаванда – 119,8 г);

Варианти 2. Барои 100 кг емворӣ

1. Ярмаи чуворимакка – 37 кг
  2. Ярмаи сулӣ – 30 кг (бо ҷав ё ин ки гандум иваз кардан мумкин аст)
  3. Сабӯси гандум – 20 кг
  4. Орди кунҷораи зағир – 13 кг
- (дар 1 кг воҳиди хӯроқӣ – 1,10, протеини ҳазмишаванда – 121,9 г);

Варианти 3. Барои 100 кг емворӣ

1. Ярмаи чуворимакка - 25 кг
  2. Ярмаи ҷав ё ин ки сулӣ – 25 кг
  3. Сабӯси гандум – 20 кг
  4. Ярмаи мушунг – 25 кг
  5. Орди кунҷораи зағир – 5 кг
- (дар 1 кг воҳиди хӯроқӣ – 1,1, протеини ҳазмишаванда – 124, 6 г);

Варианти 4. Барои 100 кг емворӣ

1. Ярмаи чуворимакка – 66 кг
2. Сабӯси гандум – 17 кг
3. Орди кунҷораи зағир – 17 кг

(дар 1 кг воҳиди хӯроки – 1,21, протеини ҳазмшаванда – 120,2 г).

Дар хӯрокҳои омехта сабӯси гандумро ба омехтаи орди нахӯду гандум (50%+50%) иваз кардан мумкин аст.

Дар нақшаи тобистона нисфи алафи сабз бояд алафи юнучқа ва танаю барги чуворимакка ё ки чувории сабз ё гибриди чуворию алафи суданӣ ё дигар зироатҳои хушадор бошад.

Парвариши гӯсолаҳо баъди 6-моҳагӣ

Аз 5 моҳагӣ гӯсолаҳои модаро аз буккачаҳо ҷудо нигоҳ доштан зарур аст. Дар назди гӯсолаҳона бояд барои сайру гашти гӯсолаҳо саҳни васеъ бошад, то ки онҳо бисёртар сайру гашт кунанд. Таҷрибаҳо нишон медиҳанд, ки баробари дуруст хӯрок додан, агар гӯсолаҳо бисёр сайругашт кунанд, организми онҳо мустаҳкам шуда, дар вақташ пурра бордор мешаванд ва дар оянда модагови сершир мешаванд.

Баъд аз 6 моҳагӣ вояи хӯронидани (ратсиони) ҷавонаҳо оҳиста-оҳиста ба вояи хӯронидани модаговҳо наздик карда мешавад. Дар ин давра ба онҳо додани хӯрокҳои серғизои емвориро торафт кам карда, баръакс миқдори хӯроқиҳои дурушт (асосан беда) ва сершираро зиёд бояд намуд. Агар ба ҷавонаҳо бисёртар беда, тарбеда, силос ва лаблабу дода шавад, аз онҳо бештар модагови сершир гирифтани мумкин аст ва ин тавр хӯронидани барои хоҷагидор низ арзонтар меафтад.

Дар давраи оғилӣ ба ҳар 100 кг вазни зиндаи гӯсолаҳо ва ғуночинҳо 1,6-2,0 кг силос ва тарбеда медиҳанд. Ғайр аз ин дар як шабонарӯз 1,5-2,5 кг беда ва то хӯрданашон қоҳи ғалладонаи баҳорӣ медиҳанд. Аз ҳисоби ҳамаи хӯрокҳо дар як шабонарӯз вазни гӯсолаҳо аз 400 г зиёд шуданаш мумкин аст. Барои зудтар инкишоф ёфтани ба гӯсолаҳо 1,0-1,5 кг хӯрокҳои серғизо медиҳанд. Аз протеини ҳазмшаванда, моддаҳои минералӣ ва витаминҳо таъмин будани гӯсолаҳоро назорат кардан зарур аст.

Дар давраи баҳору тобистон хӯроқи асосии гӯсолаҳо алафи сабз мебошад. Бисёртар дар чарогоҳ будани гӯсолаҳо ғоиданок мебошад. Дар як шабонарӯз ба як сар гӯсола вобаста ба синнаш бояд дар синни 7-8 моҳагӣ 18-22 кг, 10-12 моҳагӣ, 22-26 кг, 13-15 моҳагӣ, 26-30 кг, 16-18 моҳагӣ 30-35 кг ва 19-24 моҳагӣ 35-40 кг алафи сабз дода шавад.

Агар гӯсолаҳо аз алафи сабз пурра таъмин бошанд, дар як шабонарӯз вазнашон аз 600 то 700 г зиёд шуданаш мумкин аст.

Вояҳои хӯронидани намунавӣ барои гӯсолаю ҷавонаҳои таъмири дар ҷадвали 4 оварда шудааст.

Ҷадвали 4. Вояҳои хӯронидани ғӯсолаҳои ҷавонаҳои таъмири барои парвариши кардани модаговҳои 500-550 кг вазни зинда дошта

Нишондодҳо ва хӯрокҳо, кг	Син, моҳ			
	7	9	12	18
Меъёри хӯронидан:				
Воҳиди хӯроқӣ	4,0	4,4	5,0	5,8
Протеини ҳазмшаванда, г	395	435	465	520
<u>Давраи зимистон</u>				
Бедаи юнучқа, кг	2,5	3	3	3
Коҳи гандум, кг	-	-	1	1
Силоси ҷуворимаққа ё ки ҷуворию алафи суданӣ, кг	8	10	12	16
Хӯроқиҳои серғизо, кг	1,3	1,3	1,5	1,5
Намаки ошӣ, г	30	30	35	35
Дар ратсион мавҷуд аст:				
-воҳиди хӯроқӣ	4,0	4,5	5,3	6,2
-протеини ҳазмшаванда, г				
<u>Давраи тобистон</u>				
Алафи юнучқа, кг	6	7	8	10
Алафи зироатҳои хӯшадор, кг (ҷуворимаққа, ҷуворӣ ва ғ.)	8	9	11	15
Хӯроқиҳои серғизо, кг	1,3	1,4	1,5	1,5
Намаки ошӣ, г	30	30	35	35
Дар ратсион мавҷуд аст:				
-воҳиди хӯроқӣ	4,2	4,6	5,4	6,3
-протеини ҳазмшаванда, г	480	530	651	735

Хӯроқиҳои сабз аксар вақт аз калсий бой буда, аз фосфор норасоӣ доранд. Бинобар ин, дар тобистон ба ҷавонаҳо ба таври илова додани хӯроқиҳои минералии аз фосфор бой (дар як шабонарӯз ба як сар 30-50 г орди устухон, претсипитат ва монанди онҳо) хеле ҳам фоиданок мебошад.

Расм: Хӯроки сабз барои чорво

Агар алафи сабз кам бошад, дар он вақт дар фасли тобистон низ ба гӯсолаҳо силос, тарбеда ва хӯрокҳои серғизо медиҳанд, то ки онҳо мувофиқи нақшаи пешакӣ тартибдодашуда инкишоф ёбанд.

Таркиби кимёвӣ ва гизонокии хӯрокиҳои чорво (дар 1 кг)

Хӯрокҳо	Воҳиди хӯрокӣ	Модаи хушк, г	Протеини хазмшаванда, г	Қанд, г	Калсий, г	Фосфор, г	Қарогин, мг
Хӯрокҳои сабз							
Алафҳои табиӣ	0,18	350	30	23	3,5	0,8	40
Юнучка	0,19	240	37	13	5,1	0,7	52
Ҷуворимакка	0,21	250	14	38	1,2	0,8	51
Алафи судонӣ	0,20	200	18	18	1,5	0,5	36
Махсар	0,12	125	22	16	1,4	0,4	30
Хӯрокҳои дурушт							
Бедаи табиӣ	0,45	830	41	25	6,4	1,5	30
Бедаи юнучка	0,46	850	98	21	16,0	2,4	50
Бедаи хӯшадорон	0,44	830	37	29	5,4	1,1	15
Коҳи гандум	0,20	845	5	3	2,8	0,8	4
Коҳи ҷав	0,34	830	13	2,4	3,0	0,8	4
Хӯрокҳои ширадор							
Силоси ҷуворимакка	0,20	250	14	6	1,4	0,4	20
Силоси офтобпараст	0,18	250	15	4	3,6	1,6	17
Тарбедаи юнучка	0,35	450	71	19	10,9	1,0	40
Лаблабуи хӯрокӣ	0,12	120	9	36	0,4	0,5	0,1
Лаблабуи қандӣ	0,24	230	7	110	0,5	0,5	0,3
Хӯрокҳои серғизо							
Ҷуворимакка	1,33	850	73	40	0,5	2,2	6,8
Гандум	1,28	850	106	20	0,8	3,6	-
Ҷав	1,15	850	91	15	2,0	3,9	-
Сабӯси гандум	0,75	850	97	47	2,0	5,0	-
Кунҷораи пахта	1,10	900	319	79	2,8	9,4	1,0
Шроти пахта	0,89	900	329	65	4,1	10,1	-

Кунҷораи зағир	1,27	900	287	35	3,4	10,0	-

Касалиҳои гӯсолаҳои навзод ва муолиҷаи онҳо

Дар ҳолати риояи нодурусти парвариш ва бо фаллафу шир таъмин набудани гӯсолаҳои навзод, онҳо ба касалиҳои гуногун гирифта мешаванд.

Масалан, дарунравии гӯсолаҳои навтаваллудшуда бемории вазнин буда, ба илтиҳоби хунини рӯдаҳо, захролудшавӣ ва талафёбии онҳо боис мегардад.

Роҳҳои табобат. Барои пешгирии касалиҳои дарунравии гӯсолаҳои навзод, чойи сиёҳи концентратсияш баландро истифода мебаранд;

Инчунин антибиотикҳо- синтомицин, левомецитин, биомицин, этанол, норсульфазол, сулфадемиязин ва фталазолро истифода мебаранд.

Касалиҳои гӯсолаҳои навзод

Хусусиятҳои физиологии гӯсолаҳои навзод, сохти узвҳои бадан, иммунобиология ва мубодилаи моддаҳо дар организмашон барои гирифта шудан ба бемориҳои гуногун шароити фароҳам меоварад. Дар сину соли дигар гирифта шудан ба бемориҳо сабабҳои дигар ва таъсири манфии беруна мебошад, ки мо онҳоро метавонем бинем ва муайян намоем. Аммо дар навзодҳои бемор таъсири манфӣ аллакай дар батни модар ба онҳо расидааст ва мо онро нодида менамем ва дар муайян кардани мушкили мекашем.

Гипотрофия (норасда таваллуд шудан)

Гипотрофия – патологияи дохилибатнӣ буда, пурра инкишоф наёфта - норасида таваллуд шудани гӯсолаи навзод мебошад.

Сабаб: Шароити бади нигоҳубин ва ҳӯронидани модагов дар айёми буғузӣ. Нарасидани ҳӯрокҳои серғизо, витамин, макро ва микроэлементҳо. Гурасна мондани гови буғуз.

Диспепсия

ДИСПЕПСИЯ - ин бемории хайвоноти навзод аст, ки вайроншавии функцияи хозима, мубодилаи моддаҳо, камобӣ ва захролудшавии организм ба амал меояд. Ба диспепсия асосан гӯсолаҳои таваллуди рузҳои аввал (то 7 рӯза) гирифта мешаванд. Ду шакли бемори мавҷуд аст: оддӣ ва токсикӣ.

Сабабҳо. Дар натиҷаи додани ҳурокаи камғизо (камбудии витаминҳо ва норасоии моддаҳои минералӣ), додани силос ва тарбедаи бадсифат ба модаговҳои буғуз. Пас аз таваллуди гӯсола диспепсия зимни дер ҳӯронидани фалла, якбора дигар кардани ратсион, ҳӯронидани шири пастсифат ва вайрон намудани дигар қоидаҳои гигиенаи ҳурокаҳои ва нигоҳубин ба амал меояд.

Нишонаҳо. Иштиҳои кам ё тамоман тарк кардани ҳӯрокхурӣ, азобкашӣ, исҳоли шадиди обакӣ бештар бо кафки бадбӯй, баъзан хундор, тезшавии набз ва нафаскашӣ, ҳарорати бадан муътадил (гоҳо баланд ва дар охир паст) мешавад. Дар шакли токсикӣ хангоми сар шудани захролудшавии организм беморӣ пуршиддат мегардад, фаъолияти дил якбора суст мешавад, шикамравии беихтиёр рӯй медихад, чашмҳо ба каъри сар медароянд, гӯсола

ба ягон чиз аҳамият намедиҳад, ларзиши тамоми бадан мушоҳида мешавад. Натиҷаи касалӣ дар шакли токсикӣ ношоам аст, яъне ҳайвон ба марг дучор мешавад.

Расм: Аломатҳои бемории диспенсия гӯсолаҳо

Расм: Аз хушкшавӣ ва беобшавии бадан чашиҷо чуқер мераванд

Муолиҷа. Гӯсолаи беморро дар муддати 6-12 соат гурусна нигоҳ медоранд, сипас ба он ҳатман 400-500 мл маҳлули физиологӣ ё ин ки маҳлули Рингер-Локк рӯзе 1-2 маротиба менӯшонанд. Ширдони чорвое, ки холаташ вазнин аст бо маҳлули перманганати калий бо таносуби 1:5000 таввасути зонд мешӯянд. Баъди гуруснагӣ ба гӯсола фалларо бо миқдори кам, сипас онро оҳиста оҳиста зиёд менамоянд. Фалла ва ширро ба гӯсолаи касал 5-6 маротиба дар як шабонарӯз медиҳанд. Духтури ветеринар ба чорвои бемор антибиотикҳо, сулфаниламидҳо ва нитрофуранҳо таъин мекунад.

Пешиғирӣ. Гӯсолаҳоро дар рӯзҳои аввали баъди тавалудашон дуруст хӯронидан ва нигоҳубин кардан зарур аст. Модаговҳои бугузро хусусан ду моҳ пеш аз зоишашон катъӣ назорат кардан даркор. Пистони онҳоро баъди таввалудкуниашон тоза нигоҳ дошта, ба гӯсолаи навзод дар як шабонарӯз 3-4 маротиба фалла хӯронидан лозим аст. Миқдори фалла ва ширро кам-кам ва оҳиста додан зарур аст. Гӯсолаҳонаҳо ва таввалудхонаҳоро мунтазам тоза ва дезинфексия кардан даркор аст.

Колибактериоз

Колибактериоз – бемории шадиди сироятӣ буда, гӯсолаҳо ба он дар рӯзҳои аввали баъди зоиш гирифтोर мешаванд. Беморӣ бо намуди сепсисӣ ва энтеритӣ мегузарад.

Аломатҳои касал – навзодҳо ва ҷавонаҳо гирифтोर шуда, исҳоли шадид, захролудшавӣ ва хушкшавӣ (камоб шудани бадан) ба назар мерасад.

Мубориза: Касалхоро ҷудо карда бо антибиотикҳо татобат мекунанд. Оғилхона ва анҷому зарфхоро бо маҳлули 2% оҳаки хлордор, 4% едкий натрий ва маҳлули 20% оҳаки навшукуфта дезинфексия мекунанд.

Пешгирӣ: Нигоҳубин ва хӯронидани чорвои буғузро беҳтар намуда, 2 моҳ пеш аз зоиш говҳоро ваксинатсия мекунанд. Дар вақти зоидан ва баъд аз он ба қоидаҳои гигиению санитарӣ аҳамияти ҷиддӣ медиҳанд.

Сироятёбии наи ноф (пупочная инфекция)

Илтиҳоби ноф - омфалофлебит.

Сабабҳо: Дар вақти зоиш тавассути наи ноф микробҳо сирояти худро мерасонанд, дуҷум-гӯсолаҳо нофи якдигарро макида сабабгори ин беморӣ мешаванд, сеюм- ҳолати бади гигиению санитарии оғилхона ва таҷрибаи ками чорводор.

Нишонаҳои беморӣ: Ноф ба зудӣ қоқ нашуда, наи он ва гирду атрофаш варам карда дардманд мешавд. Агар зуд чора набинед чирк мекунад, ҳарорати бадани гӯсола баланд шуда, иштиҳояш паст ва ё қатъ шуда гӯсола лоғар мешавад.

Табобат: бо оби гарм ва собун тоза шуста, хушк мекунанд. Бо маҳлули йод, кислотаи карбол, маргансоф тамиз мекунанд. Аз антибиотикҳо (пенитсиллин, стрептомитсин) истифода мебаранд.

Пешгирӣ: Дар вақти зоймон ба тозагӣ риоя намуда, банди нофро аз масофаи 10 см баста мебурранд ва бо маҳлулҳои антисептикӣ тамиз (коркард) мекунанд.

Салмонеллэз (паратифи гӯсолаҳо)

Салмонеллэз – бемории сироятӣ – гузаранда мебошад.

Сабаб: барангезандаш бактерияҳои гурӯҳи *Salmonella* мебошанд. Гӯсолаҳо дар сини аз 10 рӯзагӣ то 2 моҳагӣ гирифтोर мешаванд. Гузаронандаи касал гусолаҳои бемор, говҳои сихат, гусолаҳои шифоёфта ва зиёдтар аз ҳама ашӯҳои сироятёфтаи (ифлосшудаи) гирду атроф ва худи оғилхона.

Аломатҳои беморӣ: Таспи (ҳарорати) баланд, исҳол ва агар беморӣ ба шакли музмин (дуру дароз) давом кунад боиси илтиҳоби шушҳо мешавад. Ба ин беморӣ одамон ва чорвои калон низ гирифтोर мешаванд. Чорвои калон искоти ҳамл (бачапартоӣ) ё ки навзоди нимчон ё мурда таваллуд мукунад.

Расмҳо: гӯсолаҳои гирифтори салмонеллэз (н.Ҳисор)

Табобат: Табобат аз ташҳиси саривақтӣ ва дурустии он вобастагӣ дорад. Касалро алоҳида ҷудо карда бо антибиотикҳо (нородин болюс, аламитсин, норотсиллин ва ғайраҳо) ва аз витаминҳо – поливитамин ва мултивитамин истифода мебаранд.

Чорабинӣ: Агар гов бачапартоӣ кунал ё мурда зояд ба духтури ветеринар (байтор) муроҷиат намоед. Мурдаи навзодро бо ҳамроҳакаш (ҳасаш) сӯзонда гӯронед. Барои дезинфексия аз маҳлули 2% хлор, формалдегид, содаи каустикӣ ё 20% оҳак ва 5% креолин истифода баред.

***Мутахассис оид ба рушди чорводорӣ
Кооперативи “Сароб”
Номзади илмҳои кишоварзӣ,
ҳодими калони илмӣ институти
чорводорӣ АИКТ
Муҳаррир***

Мусоев З.К.

Икромов Ф.

Худоидодов А.С.